

“Yazarın amacı ve meselesi edebiyattır”

Bu ay OdaK Yazar sayfalarımızın konuğu Ayşegül Devecioğlu oldu. “12 Eylül’ü edebiyatı araç olarak kullanarak anlatmak aklıma gelseydi de böyle bir şey e kalkışmazdım,” diyen Devecioğlu’yla konuşut ve kitaplarını masaya yatırdık...

SAİD CANGİR
saidecangir@hotmail.com

Hem hikâye hem de roman türünde örnekler verdğinizi biliyoruz. Kendinizi hangi türde daha yakın hissediyorsunuz? Bu anlamda “Yazar” üst kimliğinin altında romancı mı yoksa hikâyci mi yazmasını arzu edersiniz?

Dünya bize her zamankinden daha parçalanmış bir görünüm sunuyor, türler arasındaki katı öçütler esnekleşti, metin türleri arasında bir geçişlilik söz konusu ve bu bana doğal geliyor. Öte yandan yazım sürecini biraz mistifiye etmek pahasına metin de kendi biçimini seçiyor diyeceğim. İki öykü kitabım var, öykülerimi romanlarımdan daha çok seviyorum; ama bu bir anlam taşır mı bilmiem.

Yazdıklarımızda bir “geçmişle hesaplaşma” durumu söz konusu. Uzun bir aradan sonra kaleme aldığınız “Ara Tonlar” romanında da bu durumu gözlemleyebiliyoruz. Bu noktada edebiyatın sizin için amacattan ziyade bir araç olduğunu söyleyebilir miyiz?

Kitap yazarken amacım edebiyat, kitabın yazarken hesaplaşma gibi bir misyonu ya da benim öyle bir niyetim yok. Tabii bir sanat yapıtı da öykü, roman, resim de toplumsal yüzleşmenin, hesaplaşmanın parçası olabilir hatta çok da etkili olabilir; ama sanatsal gücü sayesinde yapabilir bunu. “Kus Diline Öykünen” de kayıp zamana sıkışmış bir aklı anlatmak istemişim, “Ara Tonlar”da bir dönüş hikâyesi anlatıyorum. Kurmacanın dünyasını oluştururken üstünde pek konuşulmayan bir dönemi de canlandırmaya gayret ediyorum. Her ne kadar yaşadığım bu döneme bugünden bakışında öykülerim ya da romanların dünyasını kuruyorsam da bu dünya sanal. Geçenlerde bir söyleşide Soyvet Devrimine ilgili once kitap okuduğumu ama hicbirinin “Cevengur” kadar aydınlatmadığını söylemişim. Ne var ki, “Cevengur”’u Soyvet Devrimi hakkında bilgi edinmek için okudum, Platonov’un yazından daha alnacak ve bu hazla birlikte kitabın anlatıldığı de kayıp zamana sıkışmış, ama amaçladığı, belki bir sözük ya da betimlemeyle yalnızca bana açılan dünyaya nüfus edebilmek için dündüm. Edebiyat yapıtlarından bilgi edindiğimi de doğru ama bu bilgi başka bir bilgi.

Sorunuza dönersek; 12 Eylül’ü edebiyatı araç olarak kullanarak anlatmak aklıma gelseydi de böyle bir şey kalkışmazdım. Edebiyatın araçlaşmasını ama izlen vermemesi bir yana, edebi metinlerle okurun kuracağı ilişki önemsizdir değil. Eğer “gazoza haş atmak” gibi bir şey kastedilmiyorsa, bu çerçeveyi dışına çıkarmak gerek. Çünkü edebiyat araç mı amaç mı kişisi verim alabileceğimiz bir vere götürmüyor bizi. Öte yandan her yazarın amacı ve meselesi vardır bu suç değildir. Yazarın amacı ve meselesi de edebiyattır. Anlatmak istediği, ancak böyle dile gelir yani meselesi o dile geliste içindir. Bu mesele her neyse edebiyatın dünyasına varolabilmekte ve anlam bulabilmektedir. Benim de tabii bütün karmasıyla 12 Eylül’ü anlamlandırmam gibi bir mesele var, bu kendime karşı da borcum, bir at kestanesi, gelip geçene selam veren bir kediye, insanlara kışın bir sokak köpeğini, pusuya yatan bir evi, hasım haline gelen bir koltuğu çeşitli toplumsal durumlara sıkışması ya da toplumsal durumlardan içinde açılıp zenginleşmiş insanları anlam-



Ayşegül Devecioğlu

“Fikrimce, 12 Eylül diye kodladığımız büyük toplumsal yükseliş ardından gelen toplumsal yıkım kurmacanın dünyasında yeterince yer bulmadı. Bu olgu 12 Eylül sosyolojisi içinde önemli bir yer tutuyor.”

latabilecek gibi meselelerim var.

Önceki soruya illüti olarak 12 Eylül sürecinin edebiyatı ayasından yeterince yansıtıldığını düşünmüyor musunuz?

Edebiyat toplumsal gerçekleri ayna gibi yansıtmıyor, tam tersine bize okurlara çok karmasık, çok katmanlı, çok kişisel bir görüntü sunuyor. Sorunuzu yanıtlamak olursam fikrimce, 12 Eylül diye kodladığımız büyük toplumsal yükseliş ardından gelen toplumsal yıkım kurmacanın dünyasında yeterince yer bulmadı. Bu olgu 12 Eylül sosyolojisi içinde önemli bir yer tutuyor, kurmaca buradan yine de önemli bir işlev gördü; bu yokluğu kaydedti.

Bu darbe döneminin konu alan kimi kitapların gerçeklikten uzak kimlerinin ise edebi anlamda zayıf olmaları yönünde eleştirildiklerini biliyoruz. Siz bu noktada kendinizi ve kitaplarınızı nasıl değerlendirirsiniz?

Edebiyatın konusu olan gerçeklik edebiyata bas, kurmaca bir dünyanın gerçekliği ve biz metne kapılıp gitsek de bu dünyaya bilincimiz yerinde olarak gireriz. Bir kurmaca eserin bir inandırması gerekir ki ona kapılabilelim, kendimize bu izni verelim. Aksi halde etkilenmek bir yana, öfkeleniriz. Ne hayat, ne insan illükleri sablonlara sığar. 12 Eylül öncesi kusursuz devrimcilerin kahramanca mücadelelerinin ve yenilgilerinin öyküsü değildi. Ayrıca siyaseten bakarsak, böyle bir algı siyaseten de çok yanlış. Bu karmasız hissedilebilir ve yansıtabilecek dünyayı kavrayışımızla ilgili. 12 Eylül’ü olumlayan ya da olumsuzlayan kimi kitaplar

bu dünya ve insan kavrayışının eksikliği nedeniyle hem kurmacanın kendi gerçekliğini yaratma açısından başarısız hem de yine aynı nedenle edebi açıdan da zayıf kaldılar. Yani Ahmet Altan’ın “Sudaki İzi” neden başarısız, yaratılan devrimci tipi sablondan öteye geçemiyorsa, 12 Eylül öncesi olumlayan kimi metinler de aynı açılardan eleştirilme hak ediyor.

Ben gerçekliğin beslenen bir yazar olduğumz kanaatindeyim. Biraz da bu düşüncemin sağlanmasını yapmak adına soruyorum. Edebiyat hayatla paralel midir yoksa onu hayata alternatif bir evren olarak mı görülmeli?

Herkes gerçekliğin beslenir, bu gerçeklik içinden yazıyoruz anlam veriyoruz, iletişim kuruyoruz ama kurmacanın dünyası sanaldır. Sözgelimi yaşadığım öykü ve romanlarda sizin sözünü ettiğiniz biçimde gerçeklikten beslendim değil uydurma, kurmaca olmayan Ağlayan Dağ Susan Nehir’i anımsarsak, “yalan” olmayan pek az şey var. Roman ya da öykü, okura anahtarı verilen bir “biri bizi gözetliyor” evi değil. Roman ya da öykü okuduğumuzda farklı hayatlara anahtar deliğinden bakıyoruz. Edebi temsili bu şekilde anlamamak gerek. Tam tersine metin binbir oyunda, kurgusıyla, dilleyle bu bakışı bir gözlemle ediminden çok daha zahmetli belli aksi verici ama aynı zamanda keyfi verici bir hale sokuyor. Edebiyat dünyayı ne hayata paraleldir ne ona alternatif olabilir. Kurmacanın gerçekliğin bildiğimiz ve yaşadığımız anlamda gerçeklik olmadığı gibi. Biz kurmacaya ne kadar kapılsak da, orada bütün dünyayla aynı oluruz. Öyküden ya da romandan etkileniriz, kendimiz üzerine, hayat üzerine düşünürüz. Öykü kahramanlarıyla özdeşleşebiliriz, başka alemde geçebiliriz ama sonunda dünyaya geri döneriz. Eylemem, değiştimin, dönüşümün tek bir yeri var o da hayat.

Kadın karakterler etrafında şekillenen romanlar sizininki. Kadının edebiyattaki temsili bağlamında soruyorum, yerleri seviyede anlatılıyor mu kadınlar? Kadının edebiyattaki temsili pek çok

farklı şekilde olabilir, kadın yazarlar erkek yazarlar tarafından; olumlama ya da olumsuzlama olarak gerçekleşebilir temsili. Nitekim kadın edebiyatta erkek yazarlar tarafından çok temsili edildi. Bu temsilin niceliği üzerine değil, niteliği üzerine konuşabiliriz ki, feminist eleştirmenler özellikle yankı uyandırmış metinlerde kadının temsili üzerine birçok araştırma da yapılar.

Kitaplarımdaki kadın karakterlerin hemen hepsi “var olmak, direnmek, güçlü olmak” gibi ortak noktalarda buluşuyor gibiler. Sizce de öyle mi? Öyleyse neden? Bunu içinde yaşadığımız toplumun barındırdığı dinamiklerin doğal bir sonucu olarak görebilir miyiz?

Böyle bir şey söyleyebilir mi bilmem, “Xet” öyküsündeki Reyhan, Ziyaret teki Gülizar, Köti’deki yalı apartman sakinleri ile trans kadın, Ağlayan Dağ’ın Naciye’si “Ara Tonlar”ın isimiz anlatıcısının böyle bir ortak noktaları yok galiba. Kadınlara erkek kimliği üzerinden atfedilen güçlülük cesaret gibi kavramların dışında, görünmez kılınan, kadrajda kalan kadın cesareti ilginç çekiyor benim, kimsenin cesaret diye tanımlamayaacağı durumlardır.

Kadın karakterleri yaratırken, kadınların durumuna bakışım, dünya görüşüm ve dünyayı algılayışım etken. Ancak başka yazarlar aynı gerçekliğin farklı kadın hikâyeleri de çıkarabilir. Kadınların yıllardır verdiği mücadele yalnız feminist mücadele değil, bir kadının hoşanmak veya sevgisizinden ayrılmak için çocuğunu yetiştirmek için yoksullukla baş etmek için verdiği mücadeleler bedeli çokça ölitme ödenen mücadeleler kadın meselesini görünür kıldı, toplumsal dinamikleri etkiledi demek istenen buysa.

İşledığınız kadın karakterler kitaplarımda, gelgillerle, işel cıtsalmalarıyla, çelişkileriyle yer alıyor. Bu anlamda kadını en iyi kadın yazar anlatır gibi bir görüşe katılıyor musunuz?

Böyle bir şey iddia edemem, iddia etmek de istemem. Kadın insanlık durumunun dışında olmadığna göre. İhsen’in Hedda Gabler’in temsili edildiği 1800 li yılların başlarında kadınlar

üzerindeki etkisini, bir çok kadının kendini bu metinde nasıl bulduğunu anlatan bir makale okumuştum. Anais Nin’in anlattığı kadını Virginia Woolf’un anlattığı kadın farklı. Ancak bu çok karmasık bir konu, edebi metinler pek çok farklı açıdan politik okumaya tabi tutulabilir, kadın temsili üzerinden haklı bir övgüye değer bulunan Virginia Woolf’un yapıtları sımsal açıdan okunsa ilginç sonuçlar ortaya çıkabilir. Mesele Flah. Bir burjuva evinden kaçırılan sevimli köpeğin gözünden anlatılan yoksulların ve suçluların yaşadığı mahallenin betimlemesi egemenleri ya da hükümetlerin soyulaştırma girişimlerinde kullandığı dili anımsamıştı bana. Dedim ki burası bizim Sulukule.

“Ara Tonlar”daki kadın kahramanın bir ismi yok. İsimsiz bir kahraman okuyucunun kurdugu özdeşimi kuvvetlendirir mi sizce?

Okurlar olarak da biliyoruz ki, okurun metinde kurdugu etkileşim çok yönlü, çoğunlukla çok kişisel ve ölçülebilir olmayan uzak. Romanın ya da öykünün kahramanıyla özdeşleşmek çok gerekli olmayabilir, hatta isimsiz olmasa özdeşleşmeyi zorlaştırabilir dahası yazar da bunu tercih etmiş olabilir. Özdeşim derken metinde okuyucunun kendini tanımasından söz ediyoruz. Metinde bize aşına olanla ya da bizden farklı olanla karşılaşmam. Ama bu bağ karakterle bırakın ismi, cinsiyet, sınıf gibi özdeşimleri de gereksizmedir insanlık manzumesinin parçası olmamız hasıyile kurlatılabilir.

“Kus Diline Öykünen” ve “Ara Tonlar”da siyasetin etkisiyle daha realize olmuş bir dil varken, “Ağlayan Dağ Susan Nehir”de daha lirik bir dil hakim. Dilin gerçekle doğrudan bağlantılı olduğunu söyleyemiz mümkün mü?

Öykü ya da roman metin elbette kendi yatağına akar, kendi dilini bulur. Şu tür metinler bu dille farklı metinler başka bir dille yazılır diye bir genelleme yapılabileceğini düşünmüyorum. Yaptığımız ayrımı katlamayacağam yani siyasetin etkisiyle daha realize olmuş bir dil yorumuna yani genel olarak şiş romanların lirik bir dille yazılmayaacağı anlamına gelir ki, herhalde doğru olmaz.

Edebiyatın siyasi alana bir etkisi olduğunu söylemek mümkün mü sizce?

Edebiyatın dünyayı sonsuz karmasız içinde bütün bireyselliğimiz ve bütün toplumsallığımızı bize açma konusuna eşsiz bir yol olduğunu düşünmüyorum. Ancak bu başka eşsiz, alık, sezi, tanıma, bilme, kavrama ve telefikir yollarının olmadığı anlamına gelmiyor. Bazen doğa bir kışın uçuşuyla, bir deniz dağ ya da orman manzarasıyla bazen bir insanı durum bütün olağanlığı içinde edebiyatın yaratığı farkındalıkları yaratabilir, biri büyüleyebilir. Resim, müzik, dans bunu yapabilir. Mesele Gezi Direnişi edebi yapıtlara atfedtiğimiz pek çok etkivi gösteren insanlar üzerinde. Dünya bize açıldı, zaman ve mekân boyutlandı, şaşkırdı, büyüldü, birçok kişi moda tabirle öfkeli (Kürtler her zamanla, gerler) tanıdı, en önemlisi kendimizi başka biri olarak da tanıdık. Dünyaya, insanlara, kente, ağaçlara başka bir gözle baktık. Bakışımız açıldı ve derinleşti. Edebiyatı alanında her kurma ya çalıştığım bağlantıyı dünyaya henah alabile, insan ve hayatın sonsuz karmasız hissedilebilirlik noktasında görüyorum ben.

“Başka”, “Başka” ve “Başka Aşklar”...

“Başka Aşklar”, var olanı kabul etmeyen, var olanın kabul etmeyeceği hikâyeleri anlatırken, bireylerin kendi yaşamlarında olağan kabul edemeyeceğini düşündüklerini olağan hale getirerek “başka” meselesine çift yönlü bir kapı aralıyor...

SEVAL ŞAHİN
sevalsg@gmail.com

Ayşegül Devecioğlu’nun “Başka Aşklar” adlı hikâye kitabı “aşk” teması etrafında dönen anlatılardan meydana gelen bir eser. Fakat eser bize sadece aşkı değil “başka” aşkları anlatıyor.

Eserde öncelikle dikkat çeken unsur, iki kadın ve bazen bir bazen de birden çok erkek konulu olduğu hikâyelerden oluşması. Bu başka aşkları ise yıllar öncesinde kalmış bir sevgili, oğlunun arkadaşına karşı değişik duygular besleyen bir anne, sürekli karşılaşılan bir adam, apartmanına taşınan aykırı kadın, köye gelen yabancı kadınların bahsettiği adam, oğlunu kaybetmiş bir annenin kızı oluşturu. Hikâyelerin ortak özelliği anlatıcıların kadın olması ve bize olağanın, sıradanın dışında kabul edilen ilişkileri anlatması.

Kitabın ilk hikâyesi “Kötlü”, karakterleriyle yaşamış bir kadının hayatındaki aşkı gömmesiyle yaşamının nasıl bir karabasına çevrildiğini anlatıyor. Öyle ki adamın onu bırakıp “başka” bir hayata, başka yaşılan açması, bu yitimi açmaya katılmamaya metinde bir ağıt var. Bu ağıt karşılığını metin içinde göml-

muş, metinde italik harflerle yazılmış, kadının adamla gitmeden önceki son konuşmasına dair, kadının anlatı zamanındaki metinle birlikte akan bir başka metin olarak ortaya çıkıyor.

Bu son karşılaşmanın metni, bir ağıt gibi, çünkü kadının hayatında bu anı hiç unutmadığına, zihnin her bir köşesinde kaldığına, üstelik sürekli olarak durarak yeniden yeniden hatırlandığına dair bir “başka” aşka eşlik eden bir “başka” metin. Bu gömülü metin, aslında tüm hikâyeye hakim bir atmosfer taşıyor.

Hikâyesinin bütününe tam olarak kardeşlerin basına neler geldiği, bir berraklıktan ziyade bize gömülü bir anlatıya paralel bir şekilde çok da net olmayan bir çizide anlatılıyor. Hikâye boyunca ahlânın sık sık eskiden buradan deniz görünürdü demesi gibi, denizin tam olarak görünmediği bir hikâye ile karşı karşıyayız.

Nitekim kitabın ikinci hikâyesi olan “Tek Caresi Ölümlüğü” de deniz kenarında oturan ve sohbet eden iki kadın ile karşılar bizi. Sadece bir arkadaş gözünden diğerinin anlatıldığı bu hikâyede arkadaşının her farklı olan yanına paralel olarak gelişen oğlunun arkadaşına ilgi duyan bir anne vardır.



Ancak bu ilgi de çok net değildir; kapının oğlunun arkadaşına bir kadın gibi mi yoksa bir anne gibi mi bakmaktadır belli değildir zira zaman zaman oğlunun arkadaşının annesinin de ne kadar farklı bir kadın olduğunun sık sık bir arkadaş tarafından kendisine anlatıldığı

ğı, onunla kendi annesini kıyasladığını dile getirmektedir.

“En Çok Karşılaştığım Adam”, bir kadının yirmi yıl boyunca sokağa çıktığı her gün karşılaştığı bir adam hakkında. Buna rağmen hiç konuşmazlar. Sadece bir kez konuşmak için kadın girişimde bulunur, ancak o zaman bir gövdenin başka bir şey olmayan bir adamın neredese ayaklarının dibine düşmesi, ardından bir arbede çıkmasıyla bu hareket yarıda kalır.

Burada da diğer iki hikâyede olduğu gibi tam bir berraklıktan söz etmek mümkün değil. Bu adam kimdir, neden karşılaştıkadılar, buna dair hiçbir şey bilmiyoruz ve diğer iki hikâyede olduğu gibi burada da iki kadın ve konuşmaları vardır.

“Köti”, “Kuşun Memed” ve “Xet” ile hikâyeler başka bir kulvara açılır. “Köti” bir travestinin sıradan bir apartmanın hayatında ve sonrasında bir kez konuşmak için kadın girişimde neticesi var olan hayatını yok saydığı bir hikâyedir.

Bu hikâyesinin habercisi “En Çok Karşılaştığım Adam” hikâyesindeki kadının gördüğü gövdesi, kolları da direklerinden kesilmiş adamın varlığıdır aslında. Cinsiyetizleşmiş bir

erkekten her iki cinsiyete de taşıyama geçeriz böylelikle. Bunun ardından eylemde değil sözde var olan, eşyaya hikâyelerine hem gönderme her de bir alay gönderen “Kuşun Memed” de kadın dilinde kahraman, eylemde pasif bir erkekle karşılaşır.

Öyle ki küçük öykü kadar bile fevrik ve hareket gösteremez. Yoksulluğun her yanını kapladığı bir dünyada hayatla kalmaya çalışın bir zavallıdır Kuşun Memed. Reyhan’ın annesinin babasını kaybetmiş bir kıza sahip kadın çabası, evde oğlunu kaybeden neredese ölüme yamış annesi ve hatırladıkları...

“Başka Aşklar”, bir anne kabul etmeyen, var olanın kabul etmeyeceği hikâyeleri anlatırken, bireylerin kendi yaşamlarında olağan kabul edemeyeceğini düşündüklerini olağan hale getirerek “başka” meselesine çift yönlü bir kapı aralıyor. “Köti” ve “Kuşun Memed” hikâyeleri bu çift yönlülüğü yansıtmak açısından ilgi çekici. İlk iki aşla olağan kabul edemeyecek olanın olağanlaşmasını sağlarken ikincisi ısrarla bir kadın olmayan bekleşimin ısrarı. İkincide ısrar kırılırken ikincisinde kırılıyor, ancak her “başka”lık bir olağanla yan yana durabilmeyle de böylece başarıyor.

Eylül, 2015 Sayı: 12

ODAK YAZAR

Hayatla hikâyeyi birbirinden ayırmak

35 yıl öncesine ait unuttuklarımız, üzerinden çok zaman geçmesine rağmen bu unutmak kuvvetinin ısrarı bakımından ilginç. Ayşeğül Devecioğlu'nun "Ara Tonlar"ı işte bu bize fazla uzak olmayan bir zaman diliminde gerçekleştirilen kopuşun görgü tanığı...

İPEK BOZKAYA
ipekbozkaya@hotmail.com

İçinde yaşadığımız toplumun seçti hatırlanmayla kendine yol çizmesi, gece ve belleksi olmaya öykünmesi, unutkanlığın bir tür dinamizmine inanç hepimize malum. Hatırlama ve daha iyi anlamak yerine düşünmemek, hafızadan silmek, unutmus gibi yapmak çoğu zaman daha uğraşsı. Binlerce kişinin sokaklarda öldürüldüğü bundan 35 yıl öncesine ait unuttuklarımız, üzerinden çok zaman geçmesine rağmen bu unutmak kuvvetinin ısrarı bakımından ilginç. Ayşeğül Devecioğlu'nun "Ara Tonlar"ı işte bu bize fazla uzak olmayan bir zaman diliminde gerçekleştirilen kopuşun görgü tanığı.

Roman en bastan "Yine Eylül" (10) diye açılıyor ve 12 Eylül'den sonra yirmi yıl süreyle ortadan kaybolan, öldü sanılan Demir'in ve onu yirmi yıl boyunca bir gün geri döner tedirginliğiyle yürek çarpıtmasıyla bekleyen hikâyesini anlatıyor. Yirmi yıl önceki arkadaş grubu Demir'in dönmeyeyle yeniden bir araya geliyor. Bir zaman diliminde hayatı anlatılandanma biçimi hepsi için farklılaşmış, hepsi farklı yerlere savrılmış. Demir'in önceki haberine öldüğünü inandıkları için ve Demir bu süre zarfında kimseye haber vermediği için tepkiler. Demir'in dönməsi onun dönüşümü ve orada geçirdiği süreyi sorgulamaları kadar kendilerini ve kendi yaşadıkları 20 yıl da sorgulamalarında etkili oluyor. Nitekim Serpil'in Demir'in dönüşünden sonra gözden geçirdiği hayatındaki gelişme şöyle: "Şinan'dan ayrılmaya karar vermede neyin etkisi oldu bilmiyorum? Ne? Şana ilgisiz gibi görünecek belki ama Demir'in dönüşünün. Demir döndükten sonra artık Şinan'la beraber olamayacağımı, bir adam atmam gerektiğini anladım." (193)

Yabancılaşma ve bireysel sorgulama
Demir'in dönüşüyle ad bizden gizlenen kadın karakterin hayatı altüst oluyor. Yalnız kalma çekincesinden dolayı birlikte olduğu ya da neden birlikte olduğu sorusuna kafasında net cevaplar veremediği, onu anlatan sefaletli Kerim farklı bir sefalet algısından yahut salt gururdan onu terk ediyor. Demir'in sevgili (sevgili kelimesini burada iki kişi arasında yaşanan duygusal etkileşiminin tarafı olarak kullanılıyor) kahrının ismini kitap sonuna kadar öğrenemediğinden, yoksa Demir ile onun yaşa (yama)dığı şey genelgeçer işi boşaltmış bir sevgilik değil) yirmi yaşında Demir'in onu bırakmasıyla

mutluluğa inancını yitirecek biçimde etkileniyor ve kalabalıkların nimet gibi görünün külfetinden sebep yalnızlığa gömülüyor, aidiyet duygusunu geliştiriyor. (Kerim'in varlığı ya da Demir'in dönməsi de bu kökleşememesi aidiyet duygusuna çare olmuyor. Nitekim Demir yirmi yıl sonra döndüğünde hissettiği sey rahatlatma yerine karmasa.)

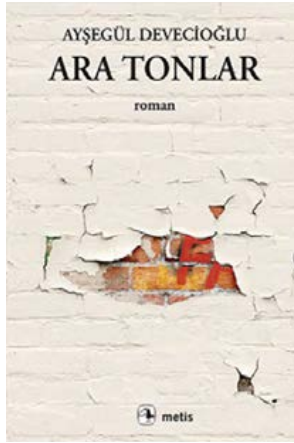
Devecioğlu dilini kurarken salt 12 Eylül'ü çerçeveye yerleştirip siyasetin kuruluşuna edebiyatı kurban etmek yerine, 12 Eylül'ü fon olarak kullanıp edebiyatın kırılmağını gösteriyor. İlk romanı "Kuş Diline Öykünen" de 12 Eylül'de dair siyasi gerçeği ve yaşamışlığı daha çok kahramanların başından geçenler ekseninde işiten "Ara Tonlar" da kahramanların 12 Eylül ile şekillenme hayallerinin düşüncelerinin nasıllığı ile duygu ve ruh durumları görece daha ağır basıyor. "Kuş Diline Öykünen" sosyolojik bir okumaya daha müsaitken "Ara Tonlar" bireşinin iç çatışmalarını, ruh halini yabancılaşma, sırtını, bireysel sorgulama ekseninde anlatması bakımından edebi açıdan okumaya daha elverişli.

Romanda, Eğitim Çalışması (79) adlı bölümüne kadar kadın kahramanın huzursuzlukları kendi içindeki savaşla Demir'in etki ettiği simdinin etkisi ekseninde veriliyor. "Yıllar önce geçekundu mahallesinde de ilk kez karşılaştıkları gün ve onu izleyen hafta, Demir'in hayatının bir parçası olacağını sezmişti." şeklinde açılan Eğitim Çalışması adlı bölümle birlikte Demir ile olan geçmişlerine ışık tutuluyor, yaşadıkları - yaşıyamadıkları Demir'in geçmişin salınsına - kısacası anlatılmaya başlanıyor. Cıccınalı (133) adlı bölümle birlikte Demir'in geçmişinde başkahraman için önemli bir kesit başlıyor. Demir ile alakalı artık bir eşten ve bir manevi çocuğun varlığından haberdar olduğumuz bu kesitte, Demir'in kimesse kalmayan acı ve korkmuş çocuğa sahip çıkışı ve çocuk birinin acısını dindirmişken bir diğersinin acısına yer açıyor, yerini hazırlıyor. Peki, acı nasıl anlatılabilir ki? Ağır gelen, ıstırap haline dönüşen, bir yandan içini kemiren, tam küflenmeye yüz tutmuşken tekrar dirlen şey üstünü örtmeden anlatılabilir mi? Bir başkasının yarısını kanatmadan, ama temas etmeden, görmekten gelmeyecek acılar vardır dünyada. Acılar diyorun ki ağrılarla, sancılarla karıştırmısan. Acı biraz da unutmaya çalışıp unutamadıklarından başlar, zamanla derinleşir, köklenir, bir atak bir sancı gibi yakalar. Bazıları sürekli kendisini hatırlatan bir yareken, bazıları derinimiz tam altındadır.

Ayşeğül Devecioğlu acıyı anlatırken başkalarının derisinin altında kalanlarla yüzleştirir bizi, zamanla üzerimize çöken, bizi ezen, bir ağrıya dönüşür tüm anlatılanlar. Ötekinin acısını hissetmek, o acıyı çektiğin yollardan geçemediğimiz için zordur, ama onun acısının verdiği ağrıyı ortaktır. Devecioğlu da ortak olanları hareket ediyor. Unutmaya, silmeye, örtmekle, bir utanca dönüştürülmesiyle çalşan her şey bir çentik atıyor, bizi marazlarımızla, karanlık tarafımızla tekrar karşı karşıya getiriyor. Arka planda hiç bitmeyen bir darbenin izleri yer alıyor. Her biri hâlâ içinde olduğumuz "Kuş uykusu"ndan uyanmaya davet ediyor.

Kataba da adını veren ilk öykü "Kuş Uykusu"nda, caddeyle bahçeyi ayıran bir duvar olmadıgı için şehrin tam ortasında kendileri gibi viran bir bahçede yaşanan tedirgin edici, "yabani" bir insan grubunun hem anlatı hem öykü kişisi gözünden yaşamına tanık

Toplunun aynası olan kadınlar Kadın, yazarın romanlarında bireyden öyle çıkılarak toplumun anlatılmasında acısından önemli bir konumda. "Ara Tonlar" da başkahraman ve "Kuş Diline Öykünen" de Gülay Eylül hareketinin içinde gelen, toplum şiddetinin etkisiyle sarılmış, kimi zaman ötekileştirilmiş, toplumun aynası olan kadınlar. İktidar karşısında ideolojisinde güçlü ve kararlı fakat kendi içinde-kendine karşı kırılmalı ve sorguluyor. Cinselliğin toplumsal şiddetle paralel rahatsız ediciliğini duymuş olan kadınlar. Nitekim "Kuş Diline Öykünen" de devrimci geçişin doktorun muayene adı altında taciine ses çıkarmayan Gülay ile "Ara Tonlar" da yoldaşlığı evli-cocuklu adanın tacizkar baskılarına maruz kalan kadın kahraman aynı kadere paylaşıyor. "Ara Tonlar" da küçükken yitilme



amasının öglü tarafından taciz edilen Serpil de bunlara eklenir: "...bunu doğal bir şey olarak görüyordun, ben ona aittim, istediği zaman dokunabileceği bir yaratıktım, bize geldiğinde pis pis bakar sırtımda bana, söylemeyeceğimi biliyordun, rahattı." (191) Sosyalizm savasındaki kadının bu savasa girmele iktidar karşısında yıpratılmışlığı karşı cinsin yıpratışına katılıyor. "Ara Tonlar" zengin tasvir gücünün kitabın sonuna dek diri tutulduğu

tahvil ve tasvir gücü yüksek bir roman. Yazar kahramanların duygu dünyalarının etkili ifadelerle anlatılmasında Rus edebiyatına özgü derinlikte ve incelikte tespitler sunuyor. Durum tasvirinde kimi zaman zulmlardan yararlanıyor: tahammül edilemez bir doğallık (46), rahatsız edici normallik (46), kremamsı bir sessizlik (88), göz kamatastıcı bir hiç kimse (54).

Cevrenin etkisiyle değişen birey
Romanda renklerin, mekânın, duygu durumlarının aktarımında çeşitli türlerini duyduğumuz çiçekler kahramanların ardında gizli ve önemli bir konumda. Dikkatli bir okumayla kadın kahramanın kendini yalnız hissettiği anda yazarın bize bir çiçek ismi sunduğu fark edilebilir. Kadın kahraman kitabın başında güzelli bir telefonu kapdıktan sonra "...çiçek nüfusunun büyük bölümünü oluşturan sarıduvarlı suluyor, güvez, leylak rengi, yavruağı, biri morlu biri pembeli, biri pembeli biri beyaz iki erubli bir kırmızı." (12) Kapı çaldığında görmek istediği son kişi Kerim'in kapının ardında olabileceği umutsuzluğuna kapılıyor ve cürmün kaktüsler geliyor aklında, (16) Sahile inen yul genişletirken bir kısmı kesilen ağaçların verdiği hüznün pencelerinin ardında görmeyen camgüzellerini, küpe çiçeklerini zikretiyor. (19) Yolda gördüğü ölmüş kedinin kanını "asfaltta kedi ölümün kırmızısı" olarak zihnine kaydetmesinden ertesinde köşede lastiğinin yanındaki ulak kantanın masasında içinde birkaç sarı çiçek olan bardağı korumak istemesine eline alıyor. (23)

Herkesin toplandığı akşam yemeğinden Demir yirmi yıl sonra gördüğü arkadaşlarına çocukları olup olmadığını soruyor, kız mı oğlan mı olduklarıyla tek tek ilgileniyor ama onu 20 yıldır bekleyenormuyor. Necati ise konudan rahatsız olmuş biçimde kıpırdıyor. Bu gerilimli anlarda masaya konan "turuncu, mor, sarı çiçekler"e kamera çeviliyor. (57) Büyük yemektan sonra geçmiş dair anlardan biri başkahraman tarafından gelinciklerin o an üzerindekisi çerçevesinde hatırlanıyor: "Artık her gelincik gördüğünde bunları anımsayacakmış, yalnız muhtarın ve ihtiyar heyetinin kursuna dizilmesini değil, ay çiçek yağlarını, arabayı kullanırken gösterdiği dikkati..." (66)

Durumun oluşmasına etki eden şahıslar içinde bulunduğulları şartlar mekânı şekillenmesinde etkili oluyor: "Ara Tonlar"da mekân çözümlerinin, kişilik bölünmelerinin, sorgulamaların yaşanması için bir araç konumunda. Toplumsal ve bireysel serüven çoğu zaman

cevreye bağlı olarak -cevrenin etkisiyle değişen birey üzerinden anlatılıyor.

12 Eylül'den sonra bir tür susuş
"Ara Tonlar"da zaman tekdüz bir şekilde ilerlemiyor. Demir ile başkahraman arasında yaşananlar ve 12 Eylül döneminin toplumsal çözülmesi ve bireysel çözümlere geriye dönüştürülmesi, belli zaman dilimlerine yoğunlaşma ile veriliyor. Demir ile başkahramanın yaşadığı ve sorgulamaları belki de en kuvvetli sebebi olan ötedekilerden önce, geriye dönen zamanda önemli bir nokta: Demir'in manevi oğlunun ve ona birçok yardımı dokunan eşinin nasıl Demir ile bir araya geldiğinin anlatıldığı bölüm de bu önemli geçmiş zamanı dönemecilerinden. Yazarın, romanların karakteristik olduğu vaka zamanı ile anlatma zamanı arasındaki mesafeyi daralttığı da gözde çarpıyor: "Büyüleyici bir dans, sonra çekimdeki yeni çekim dairesi dizilmiş arabaların arasında dönüşüyor, arak alelade bir çöpten farklı yok, ama birkaç saniye, dansın sürdüğü zaman boyunca dünyanın bütün ışığı içinde toplama gibi farkediliyor." Romanda genel hatayla şahıslar kurmacanın gerçekten evrildiğine işaret edersine kullanılıyor. Burunda düşünmüş gözleklerinin üstünden olan bitene bakan adam Woody Allen'i andırıyor. Masanın örtüsü Kurosawa filmlerindeki savaş sahnelerinin anımsatan bir parırlamayla rüzgârda uçan. Akhabanın Uç Gümlü'nün yeniden gösteriminde Robert Redford'un geleceği kullandıkları roman. Tom Waits, Cohen, Turandot plaktan sık sık dinlenir.

20 yıllık kayboluş
Kuramsal birikimin edebiyatın kırılmasına getirdiği yazarların 12 Eylül'den sonra bir tür susuş dönemine girdikleri, yaşananları çocuklarına doğru anlatmadıkları -anlatamadıkları-anlatmaya unuttukları günümüz kusağının konuyla alakalı derinesine bakılarak tespit edilebilir. Devecioğlu'nun "Ara Tonlar"daki Demir'in bu uzun susuş döneminin kurmacadaki yansımaları. Demir dönüp yirmi yıl sonra konuşmaya karar verdiğinde kendi romanının yazarı, böyle parçaları yirmi yıllık susuş ve kayboluş ve kendi ist kurmacasını oluşturuyor belki. Yaşanacak yaşamış, çekilecek çekilmiş, kurulan kurulumay-parçalanı aileler kaderini yaşamış, şimdi sıra o yılları görmemiş çocuğunu-okuru karşısına alıp olan biteni geçerin acımasızlığıyla ve geçeri hissiye hatırlamaları viruldunmazlığıyla değil, icede dokunarak kavrayış içleşmesini hedef alarak üstü usul yapıyor.

Sakıncalı öyküler

Ayşeğül Devecioğlu, içimizde nokta koymadığımız tüm önyargılarımıza "ima etmeden" dokunur, hesaplaşmadığımız "sakıncalı" geçmişimiz, saramadığımız yalarlarımız aslında hep bildiğimiz bir hikâyeye dönüşür. İnsan ne yaparsa yapısın bir gün tekrar kendi hikâyesiyle yüzleşir...

IstanbulArtNews

Aylık Sanat Gazetesi
Eylül, 2015 Sayı: 12

İmtiyaz Sahibi: Pilevneli Proje ve Danışmanlık Ltd. Şti. adına Murat Pilevneli

Genel Yayınlar Direktörü: Yasemin Bay yasemin@istanbulartnews.com

Edebiyat Yayın Yönetmeni: Çağlayan Cevik çağlayan@istanbulartnews.com

Yazı İşleri Müdürü: Sibel Oral sibel@istanbulartnews.com

Tasarım Uygulama: Hüseyin Aktürk huseyin@istanbulartnews.com

Reklam: reklam@istanbulartnews.com

Müşteri İlişkileri ve Abonelik: abonelik@istanbulartnews.com

İdari Koordinatör: Kaan Congaralı kaan@istanbulartnews.com

Yönetim Yeri: Kulçalı Paşa Mah. Altınbitezik Sk. No:9 D:7 Çiğirir - Beğözü / İstanbul

İletişim:
T: +90 (212) 259 03 94
F: +90 (212) 259 03 95
info@istanbulartnews.com

Baskılıgı yer:
Dünya Stüper Veb Ofset A.Ş.
"Globus" Dünya Basınevi 100. Yıl Mah. Bağcılar - İstanbul
Tel: 0212 440 24 24

Yayın türü: Aylık süreli
ISSN: 2148-1105

IAN Edebiyat ve ekleri İstanbulArtNews ile birlikte ücretsiz olarak verilmektedir.

Istanbul Art News ve buna bağlı ekleri Pilevneli Proje ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından yayımlanmıştır. Bu yayında yer alan yaz ve fotoğrafların tüm hakları kredisahiplerine veya İstanbul Art News'e aittir. İzinsiz almayı yapılamaz. Tüm yazı ve görsellerden izinsiz sahihi sorumludur. İlanların sorumluluğu ilan sahiplerine aittir.

ARZUHAN BIRVAR
arzuhanbirvar@gmail.com

"Ne var ki, insan başkalarını anlatamaz; yalnızca kendini anlatabilir." Ayşeğül Devecioğlu

Ayşeğül Devecioğlu'nun son kitaplarından "Kuş Uykusu" hatırlama, unutmama, acı ve yaralanma üzerine beş öykü denemeyi yapıyor. Her biri henüz birinin acısını dindirmişken bir diğersinin acısına yer açıyor, yerini hazırlıyor. Peki, acı nasıl anlatılabilir ki? Ağır gelen, ıstırap haline dönüşen, bir yandan içini kemiren, tam küflenmeye yüz tutmuşken tekrar dirlen şey üstünü örtmeden anlatılabilir mi? Bir başkasının yarısını kanatmadan, ama temas etmeden, görmekten gelmeyecek acılar vardır dünyada. Acılar diyorun ki ağrılarla, sancılarla karıştırmısan. Acı biraz da unutmaya çalışıp unutamadıklarından başlar, zamanla derinleşir, köklenir, bir atak bir sancı gibi yakalar. Bazıları sürekli kendisini hatırlatan bir yareken, bazıları derinimiz tam altındadır.

Ayşeğül Devecioğlu acıyı anlatırken başkalarının derisinin altında kalanlarla yüzleştirir bizi, zamanla üzerimize çöken, bizi ezen, bir ağrıya dönüşür tüm anlatılanlar. Ötekinin acısını hissetmek, o acıyı çektiğin yollardan geçemediğimiz için zordur, ama onun acısının verdiği ağrıyı ortaktır. Devecioğlu da ortak olanları hareket ediyor. Unutmaya, silmeye, örtmekle, bir utanca dönüştürülmesiyle çalşan her şey bir çentik atıyor, bizi marazlarımızla, karanlık tarafımızla tekrar karşı karşıya getiriyor. Arka planda hiç bitmeyen bir darbenin izleri yer alıyor. Her biri hâlâ içinde olduğumuz "Kuş uykusu"ndan uyanmaya davet ediyor.

Kataba da adını veren ilk öykü "Kuş Uykusu"nda, caddeyle bahçeyi ayıran bir duvar olmadıgı için şehrin tam ortasında kendileri gibi viran bir bahçede yaşanan tedirgin edici, "yabani" bir insan grubunun hem anlatı hem öykü kişisi gözünden yaşamına tanık

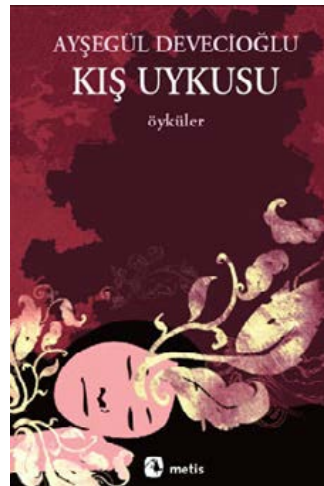
oluruz. Öykü daha adıyla görmezden geldiklerimiz, huzursuz hissettiren her türlü duygunun uzadıgıdaki korunaklı yaşamımızda bir göndermede bulunuyor gibi.

Belediyenin istediği an sürüp atabiliği, müteahhit ve inşaat çevresinin istahımı kabartan, şehir planlarında dahi görünmeyen bir arsada yaşayanlar hepimizizin tanıdığı, yaşamlarımızın tam ortasında imkân.

met eden insanlar, Hatice Meryem'in "İnsan Kusum Kusum Yer Yer Damar Damar" romanında geçen Kozluk'a oldukça benzeyen bu yer geceleri söndürülen ışıkları, kütüphaneler, çukullarla tekinsizliğini, içinde yaşayan insanlar aracılarıyla dışarı vuruyordu. Veremli öyküsü de benzer bir noktaya, süpheyle bakıldığında, bizi tedirgin - edene temas eder. İki arkadaşın buluşması ile başlayan öyküde, biri diğerinden hikâyesiyle farklılaşır. Anlatıcının bir sorusuyla hikâyesi dahil oluruz.

"Eğer yanlışlarmay her adımımdı dikkate atan bu temkinli adamın başına kendisine de garip gelen bir şey gelmişti. Ama ne?" Gerçekten onu bu denli temkinli olmaya iten şey nedir? Hekim diyor ki "hastalığın bir yer yerleşmesi" anlamında da gelen bu sözünçün tesadüf olarak metnin içine yerleşmediği kahramanın hikâyesiyle birleşince daha anlamlı hale geliyor. Onun hangi hastalığın, kötlülüğün pençesinde olduğu ya da hangi

umutsuzluğun onu çepecevre sardıgı gibi sorular işte bu "temkin" sözcüğüyle beraber öykünün anadamlarını oluşturuyor. Çocuk sayılacak yaşlarda "verem" li olduğu için annesinden koparılan öykü kişisi zamanla kendisini de o hastalığın pençesinde düşmüş gibi hisseder. "Genellikle bir yoksulluk ve mahrumiyet hastalığı" olan verem aneyi de böyle bir ortamda yakalar ve



ölümüne değin yaşamını tercit halinde sürdürmeye mahkûm eder. Susan Sontag (2004), "hastalık hayatın gece karanlıgıdır, daha sıkıntılı süren bir yurtsızlıktır" (s.3) der. Aşılana boş bir çuval misali oradan oraya atılan "hastalıklı" annenin hatırası zamanla öykü kişisini de aynı hastalığın pençesi-

ne düşürmüş, böylesine bir yurtsızlığın içine hapsedmiştir. Babanane, ailenin tek erkek çocuğum böyle bir anneden doğduğu geçeriğini anımsatmaya, baba basına gelen bu "talihizli" yeni evliliği ile yok etmeye çalışsa da öykü kişisi kendisini annenin kaderine ait hisseder.

"Ziyaret" adını taşıyan üçüncü öykü acıyı kendi diline anlatılabilir bir annenin hikâyesidir. Her vurgusu bir yaşamışlık ve aidiyet duygusu barındıran anlatılın kişinin aynası olarak algılanmış dünyamızda insan en çok acıları ve korkularıyla karşı karşıya kaldıkça sığınır diline. Eşyaların dahi dilsizleştiği bu an başka türdeşün mümkün olmadığını annenin feryadıyla çok güzel anlatır Devecioğlu.

"Bir Öykü Yaşamayın" başlıklı öykü diğer öykülere göndermelerde bulunurken başka insanlara başka hayatlara dair bir söz söyleme isteğinin öykü diline gelmiş halidir.

Son öykü olan "Besmeçelik'te" Baş Tuhaf İşaretler" yine toplumsal hafızamıza, yarım bıraktıklarımıza göndermelerde bulunur. Ayşeğül Devecioğlu bunun yapıpken okumayı sağırına yolunu da tercih eder. Hikâvenin zamanla yitimiği değistirmesi, başka bir hayatın peşine düşmesi ile okuru farklı bir sorgulamaya baş başa bırakır. Acaba acılarımız zamanla bir infakım peşine düşerek onunla mı varlığını sürdürmek ister?

Açları bedenimizde bir ağrıya dönüşüren tüm öykülerde farklı hayadların izini sürer, farklı acı eşiklerinden geçeriz. Zamanla başladığımız noktayla geldiğimiz yer arasında serit değitiririz. Unuttuklarımız ve utançlarımız yolunuzu kesir. Devecioğlu, içimide nokta koymadığımız tüm önyargılarımıza "ima etmeden" dokunur, hesaplaşmadığımız "sakıncalı" geçmişimiz, saramadığımız yalarlarımız aslında hep bildiğimiz bir hikâyeye dönüşür. İnsan ne yaparsa yapısın bir gün tekrar kendi hikâyesiyle yüzleşir.

RAVNABCA
Devecioğlu, A. (2010). Kuş Uykusu. İstanbul:Metis.
Sontag, S. (2004). Hastalık Olarak Hastalıklı ve Metaforlar. (O. Akın, Çev.) İstanbul: Ayrıntı yayınevi.